 DOI: 10.7816 /idil-07-43-15

DUYUŞSAL ALAN EĞİTİMİNDE (ÇEVREYE YÖNELİK) BİLİNÇALTI MESAJLARIN ETKİSİ VE FAYDALI UYGULANABİLİRLİK ARAŞTIRMASI

Sevil BÜYÜKALAN FİLİZ* , İbrahim Gökhan CEYLAN**
Hatice BAHATTİN CEYLAN ***

**Dr. Öğr. Üyesi, Gazi Üniversitesi, sevilb@gazi.edu.tr*
*** Dr Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi, gokhanceylan@sinop.edu.tr*
****Öğr. Gör., Sinop Üniversitesi, hbahattin@sinop.edu.tr*

ÖZ

Bu araştırmada, öncelikli olarak subliminal mesajların öneminden bahsedilmiş, ardından ortaöğretim öğrencilerinin çevreye yönelik derslerinde, kullanılmasının faydalı olacağı düşünülen subliminal mesajların veriliş şekilleri incelenmiştir. Çevreye yönelik eğitimde subliminal mesajların faydalı uygulanabilirliği ve etkisinin belirlenmesi için "betimsel araştırma" tercih edilen araştırmanın çalışma grubunu ise Sinop ili içerisinde yer alan Atatürk Ortaokulu'nda eğitim gören 7 ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Bu çalışmada geçerliliği ve güvenilirliği ölçülmüş 4 önerme, 80 kişilik katılımcı gruba, çeşitli tekniklerle hazırlanan (illüstrasyon, simge, tipografi, renk) subliminal mesajlar yardımı ile sunulmuş ve "Evet", "Hayır" şeklinde cevaplamaları istenmiştir. Araştırma sonunda görülmektedir ki subliminal mesajlar, katılımcıların cevaplarına müdahalede bulunmuş, illüstrasyon ile %25, simge ile %37,5, tipografi ile 22,5 ve renk ile verilen mesajlar sayesinde %37,5 oranında değişmeler olduğu gözlemlenmiştir. Simge ve Renk ile verilen mesajlar ise katılımcılar üzerinde eşit oranda ve diğerlerine göre daha yüksek düzeyde etkili olmuştur. Sıradan yöntemlerle hazırlanmış bir çevre eğitimi kitabı ya da düz anlatım tarzında işlenmiş bir çevre eğitimi dersi yerine, bilinçaltına müdahalede bulunan subliminal mesajlar içeren eğitim kitapları, öğrencide kalıcı davranış değişikliği oluşturacak ve verilen bilgileri unutmamasını sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler:
bilinçaltı mesaj, eğitim, grafik tasarım, illüstrasyon, renk, simge

EFFECT OF SUBLIMINAL MESSAGES IN EDUCATION OF AFFECTIVE AREA (ENVIRONMENT-ORIENTED) and A RESEARCH FOR ITS EFFECTIVE IMPLEMENTATION

ABSTRACT

Firstly, this research handles importance of subliminal messages and then examines types of conveyances of subliminal messages which are considered important to be used in the environment-oriented lessons of secondary education students. An "descriptive method" is preferred for the research for the effective implementation of subliminal messages and determination of its effects. The working group of this research consists of seventh & eighth-grade students of Atatürk Secondary School located in Sinop province. Four propositions, validity and reliability of which were already tested, were presented to the group with 80 participants through subliminal messages prepared with various techniques (illustration, sign, typography, color); and they are requested to reply with "Yes" or "No". As a result of the research, it is understood that the subliminal messages have influenced the answers of the participants. The following changes are observed in the answers of the participants: 25% with messages conveyed through illustrations, 37.5% with messages conveyed through signs, 22.5% with messages conveyed through typographies and 37.5% with messages conveyed through colors. Having the equal influences on the participants compared to other techniques, the messages conveyed through Signs and Colors have much more influences on the participants compared to other techniques. Educational books intervening in subconscious through subliminal messages, rather than an environmental education book prepared with ordinary methods or with a direct instruction method, will provide a permanent behavioral change for students and ensure that they will not forget the information conveyed.

Keywords:
subliminal messages, education, grafik design, illustration, color, sign

DOI: 10.7816 /idil-07-43-15

Giriş

Çağımızda bilim ve teknolojide hızlı gelişmeler yaşanırken, bu durum bireylerin yaşam standartlarında olumlu etkilere yol açıp yine bireylerin yaşamını devam ettirdiği çevrede çoğu şeyin yok olmasıyla ya da değişmesiyle sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla bireylere bu konuda bazı sorumluluklar düşmektedir. Çevre eğitimi, bu sorumlulukların bilinmesi ve görevlerin yerine getirilebilmesi açısından son derece gerekli ve hatta zorunludur (Ünal vd. 2001 den aktaran, Yılmaz vd., 2002: 156). Çevre eğitimi ile ilgili yapılan uluslararası araştırmaların çıktılarına bakıldığında, bireylerin, en verimli şekilde, çevre ile ilgili eğitimi alabilecekleri öğretim seviyesinin ortaöğretim olduğu görülmektedir (IEEP (43) 1994 den aktaran Ünal ve Dımışkı, 1998: 302, Ünal ve Dımışkı, 1999: 142). Doğayı ve doğal kaynakları korumak, çevre eğitiminin temelini oluşturmaktadır. Çevre eğitimi esnasında bilgi verilirken, insan davranışları da değiştirilebilmektedir. Çevre eğitiminin temel hedefi; olumlu ve kalıcı davranış değişiklikleri kazandırmak ve sorunların çözümünde bireylerin aktif rol almasını sağlamaktır (Şimşekli, 2004: 84). Orta öğretim seviyesindeki çevre eğitimi ile ilgili derslerde, verimli eğitimler alan öğrencilerin ileride çevreye duyarlı, kalıcı davranışlar sergileyen bireyler olması beklenmektedir. Bu durum devletlerin, vatandaşlarından bekledikleri bir davranıştır. Bu nedenle orta öğretim seviyesindeki, çevre ile ilgili konuların öğretim materyallerinde yer alan illüstrasyonların, kullanılan renklerin ve tipografik unsurların bu çıktıları sağlayacak şekilde tasarlanması gerekmektedir. Genellikle kötü niyetli kullanıldığı bilinen bilinçaltı mesajların, devlete ve bireylere faydalı kullanımının, bu kalıcı davranış değişikliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bilinçaltından bahsetmeden önce kısaca bilinci tanımlamak gerekirse, "Bilinç bir tür çevreye yönelik dönük algılama ve yönelme organı gibidir. Bilinçli olmak ise, içinde bulunduğu ilişkileri nedeniyle dış dünyayı algılamak ve onu tanımak demektir" (Jung çev. Büyükinal, 2013: 76-78). Çevremizde bilinçli olarak algılayamadığımız uyaranları yakalayıp, depolamak ise bilinçaltının görevidir.

Bilinçaltı algılama, insanların algı yapılarının, eşik altında kalan uyaranları kaydetmesi, işlemesi ve bunlara cevap vermesinin bir sonucudur (Vlăduţescu, 2011: 204). Bilinçaltı algı, farkında olmadan algılamadır. Bu özellik, bilinmeyen uyarıların algılandığı herhangi bir durum olarak tanımlanan bilinçaltı mesaj kavramında da vurgulanmaktadır (Merikle 2000 den aktaran Egermann vd., 2006: 30). Eşik altında kalan uyaranlar bilinçli zihin tarafından algılanmayabilir ancak bilinçaltı tarafından algılanmaktadır. Çok kısa sürede iletilen görüntüler de bilinçdışı olarak algılanırlar (Lazarus & McCleary 1951 den aktaran Egermann vd., 2006: 30). Subliminal mesajların, genellikle reklamlar aracılığıyla tüketime yönelik verildiği bilinmektedir. Bunun açıklaması ilk olarak aşağıdaki olayla yapılmış ve kamuoyunda ciddi bir infiale yol açmıştır:

Tüketimi artırmaya yönelik subliminal mesajların ilk örneğini 1975 yılında James Vicary'in, PICNIC isimli film gösterimi sırasında, saniyenin üç binde biri hızıyla, beş saniyede bir olmak üzere perdeye ''Coca-Cola İç!'', ''Patlamış Mısır Ye!'' gibi komutlar yansıtmıştır. Ve bu mesajların sonucunda, Coca-Cola satışlarının %18,1, patlamış mısır satışlarının ise %57,8 oranında arttığı açıklanmıştır" (Darıcı, 2013a: 327-328, Darıcı, 2013b: 247). Vicary, kısa cümlelerden oluşan *'kola iç'* veya *'patlamış mısır ye'* gibi subliminal mesajlar verildiğinde, bu ürünlerin tüketiminin artacağını iddia ettiğinden beri hem bilimsel hem de popüler topluluklarda tekrarlanan bir tartışma konusudur (Bargh & Pietromonaco 1982 den aktaran Légal vd., 2012: 358).

Motivasyonun ve akademik başarının artırılması konusunda verilen bilinçaltı mesajların, olumlu sonuçlar ortaya çıkardığı bazı araştırmalarca da tespit edilmiştir:

Parker, K.A. tarafından 1982 yılında gerçekleştirilen çalışmada 60 kolej öğrencisine 6 hafta boyunca çeşitli zamanlarda bilinçaltı mesajlar verilmiştir. Önceki çalışma sonuçları ile uyumlu olarak bilinçaltı mesajlara maruz bırakılan deneklerin fark edilir derecede daha başarılı oldukları görülmüştür. Bir diğer araştırma ise Cook, H. tarafından 1985 yılında yapılmıştır. Araştırmada üniversite öğrencileri iki gruba ayrılmış, her iki gruba da 12 seansta 4 ms sürede bilinçaltı mesaj veya kontrol mesajları verilmiştir. Bilinçaltı mesajlara maruz kalan grup, kontrol grubuna göre yılsonu sınavlarında daha başarılı olmuşlardır (Darıcı, 2013a: 221-222, Darıcı, 2013b: 162-163).

Bilinçaltı mesajlar, bulundukları sektörlerde pazar lideri konumuna gelen firmaların, birtakım inanışları aşılamaya çalışan ileri uç grupların veya terör örgütlerinin kendilerine taraftar toplamak, üyelerine mesaj vermek veya üyesi olmayanlara korku salmak amacıyla sıklıkla kullandıkları bir yöntemdir. Bu mesajları, gerek televizyonlarda ve internet ortamında yayınlanan videolarda, gerek basılı ya da internet ortamında olan durağan görsellerde, gerekse de çok kısık sesler ile müzikler aracılıyla vermektedirler. Bu çalışma kapsamında, bilinçaltı mesajlar, topluma faydalı çevreye yönelik dersler kapsamında akılda kalıcılık ve fayda ilişkisi içerisinde eğitim kitaplarına uygulanabilirliği araştırılmıştır.

DOI: 10.7816 /idil-07-43-15

Önemi

Bu araştırmanın önemi, ortaöğretim öğrencilerine duyuşsal davranışların kazandırıldığı çevreye yönelik derslerde, kavrama kolaylığı sağlaması açısından, kullanılmasının faydalı olacağı düşünülen subliminal mesajların veriliş şekillerini incelemek ve çıkan araştırma sonuçları doğrultusunda ilgili kurumları konu hakkında bilgilendirmektir.

Amacı

Bu çalışmanın amacı, bilinçaltını etkileyen faydalı mesajlar ile ortaöğretim öğrencilerinde çevreye yönelik olumlu davranış değişikliği yaratmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, illüstrasyonun etkisi nedir?

2. Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, simgenin etkisi nedir?

3. Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, tipografinin etkisi nedir?

4. Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, engin etkisi nedir?

5. Subliminal mesajlara verilen cevaplarda sınıflar (7 ve 8.) arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

6. Subliminal mesajların verilişi açısından (olumlu - olumsuz), illüstrasyon, simge, tipografi, renk için cevaplarda anlamlı bir farklılık var mıdır?

Yöntem

Bu araştırmada, katılımcıların çevreye yönelik tutumlarını farklı değişkenler (olumlu - olumsuz subliminal mesajlar) açısından da belirlemeyi amaçladığından, betimsel tarama modelinde ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır (Karasar, 2012: 81). Betimsel araştırma çok sayıda denek ve objeyle belli bir zaman dilimi içerisinde yapılan çalışmadır (Kaptan, 1998: 59).

Çalışma Gurubu

Bu araştırmada ölçüt örneklem yolu ile seçilen çalışma grubu Sinop ili içerisinde yer alan Atatürk Ortaokulu'nda eğitim gören 7 ve 8. sınıf öğrencileridir. Ölçüt örneklem, örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler ya da durumlardan oluşturulmasıdır (Büyüköztürk, 2012: 11). Çalışma grupları, 7A-8A (**X** şubesi) ve 7C-8C (**Y** şubesi) olarak kodlanmıştır ve çalışmada toplam 80 katılımcı yer almaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırma, ortaokul düzeyinde eğitim alan öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının değiştirilmesinde subliminal mesajların etkisinin belirlenmesine yöneliktir. Survey metodu anket yolu ile katılımcılara çevreye yönelik önermeler yöneltilmiştir. Bu önermeleri "Evet" ya da "Hayır" şeklinde desteklemeleri istenmektedir. İllüstrasyon, simge, tipografi, renk gibi teknikler yardımıyla hazırlanan subliminal mesajlar, derleme görseller yardımı ile bu önermelere eşlik etmektedir. Çalışmada kullanılan çevreye yönelik önermeler, N.Uzun' un geliştirdiği "*Çevresel Tutum Ölçeğine*" ait "*Çevresel Düşünce Alt Ölçeği*"nden edinilmiştir. 'Geçerlilik ve güvenilirliği ölçülen *Çevresel Düşünce Alt Ölçeği* ölçeğinin Cronbach alfa güvenirlik katsayı α=.80, test yarılama yöntemiyle hesaplanan Spearman Brown iki yarı test korelasyonu ise .75 olarak bulunmuştur' (Uzun & Sağlam, 2006: 245, Uzun, 2007: 43).

> *"Çevresel Düşünce Alt Ölçeğiyle ile elde edilen verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayı .876 ve Barlett Sphericity testi sonuçları anlamlı çıkmıştır (p<.001). Elde edilen KMO katsayının yüksek bir değer olduğu görülmektedir. Dolayısıyla verilerin faktör analizi için uygun olduğunu söylemek mümkündür"(Uzun & Sağlam, 2006: 245).*

Ölçekte yer alan 12 adet sorudan 4'ü, dört farklı subliminal mesaj tekniğini ölçmek için yeterli görülmüştür.

Son olarak 3 uzman görüşüne başvurularak, önermeler için kullanılacak olan illüstrasyon çizimlerinin güvenirliliği açısından Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği aşağıdaki uyuşum yüzdesi kullanılmıştır.

Güvenirlik: (Görüş Birliği) / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)

Bu formülde çalışmalar için uzmanlara anahtar kod tanımlanmış olup, uzmanların ifadeleri için aynı kodu kullandıkları durumlar görüş birliği, farklı kodu kullandıkları durumlar ise görüş ayrılığı olarak kabul edilmiştir. Yapılan hesaplamalar sonucunda uyuşum yüzdesi .79 olarak hesaplanmıştır. Nihayetinde elde edilen uyuşum yüzdesinin %70'in üzerinde olması, araştırma için güvenilir kabul edilmektedir (Miles ve Huberman 1994 den aktaran Yalçın vd., 2016: 23)

DOI: 10.7816 /idil-07-43-15

Araştırma Süreci

Çalışmanın bu aşamasında, 40 kişiden oluşan ilk gruba **(Olumlu mesaj grubu X)**, *"Çevresel Düşünce Alt Ölçeği"*nden alınan 4 adet önerme kullanılmıştır. Bu önermeleri destekleyen, olumlu subliminal mesajları içeren görseller dağıtılmış ve süre gözetmeksizin cevaplamaları istenmiştir. 40 kişiden oluşan ikinci gruba **(Olumsuz mesaj grubu Y)** ise, yine aynı önermelerden oluşan fakat olumsuz subliminal mesajları içeren görsellerin yer aldığı kağıtlar dağıtılmış ve yine süre gözetmeksizin cevaplamaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Toplanan veriler karşılaştırılarak incelenmiş elde edilen bulguların frekans ve yüzde tabloları çıkarılmıştır. Beklenen doğru yanıt oranları için ✅ ikonu, yanlış yanıt oranları için ise ❌ ikonu kullanılmıştır.

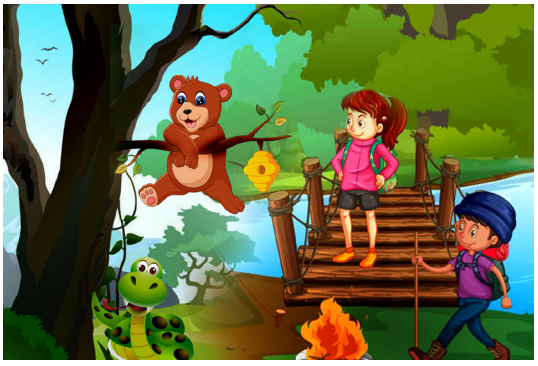
Ayrıca subliminal mesajlara verilen cevaplarda sınıflar (7 ve 8.) arasında ve subliminal mesajların verilişi açısından (olumlu - olumsuz) verilen cevaplarda anlamlı bir farklılık olup olmadığı t testi yardımı analiz edilmiştir. Verilerin yazılmasında SPSS 24.0 paket programı kullanılmıştır. Bu inceleme örneklem grubunun cevap ve görüşleri doğrultusunda yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, ortaokul düzeyinde eğitim alan 7. sınıfa mensup 40 ve 8.sınıfa mensup 40 olmak üzere toplamda 80 öğrenciye uygulanan iki farklı anket çalışmasına dayanan bulgulara yer verilecektir.

Alt Amaç 1. Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, illüstrasyonun etkisi nedir?

Önerme: Nesli tükenmekte olan canlılar çok abartılıyor, zaten doğada çok sayıda tür var, birkaçı tükense önemli değildir.

Resim 1. Olumlu Mesaj Grubu (X)

Resim 2. Olumsuz Mesaj Grubu (Y)

	Frekans	*Yüzde*
Evet	0	0
Hayır	40	100,0
Toplam	40	100,0

	Frekans	*Yüzde*
Evet	10	25,0
Hayır	30	75,0
Toplam	40	100,0

Olumlu mesajlara cevap veren 40 kişilik **"X"** grubunun tamamı *"Nesli tükenmekte olan canlılar çok abartılıyor, zaten doğada çok sayıda tür var, birkaçı tükense önemli değildir."* önermesine doğru yanıt vermiştir. Mesajların *'sevimli yavru ayı ve sevimli yılan'* illüstrasyonları aracılığıyla verilmesi hayvan sevgisinin güdülenmesine neden olmuştur. Olumsuz mesajlara maruz kalan veren 40 kişilik **"Y"** grubunun 10'u ise yanlış cevaba gitmişlerdir. Olumlu mesaja maruz kalan katılımcıların hepsinin doğru cevabı tercih ederken, olumsuz mesaj katılımcıları %25 oranında yanlış cevaba yöneltmiştir.

DOI: 10.7816 /idil-07-43-15

Alt Amaç 2. Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, simgenin etkisi nedir?

Önerme: Tarımda kullanılan böcek ilaçları çevre için faydalıdır.

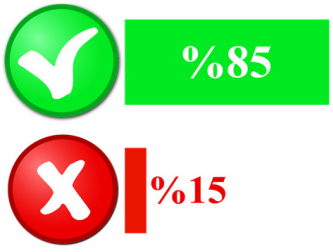
Resim 3. Olumlu Mesaj Grubu (X)

Resim 4. Olumsuz Mesaj Grubu (Y)

	Frekans	*Yüzde*
Evet	6	15,0
Hayır	34	85,0
Toplam	40	100,0

	Frekans	*Yüzde*
Evet	21	52,5
Hayır	19	47,5
Toplam	40	100,0

Olumlu mesajlara cevap veren 40 kişilik **"X"** grubundan 34'ü *"Tarımda kullanılan böcek ilaçları çevre için faydalıdır."* önermesine doğru yanıt vermişlerdir. *'üzgün yüz'* simgesinin yer aldığı mesajı içeren görsel sayesinde, katılımcılarda tarım ilacının böceklere zarar verdiği düşüncesi oluşmuştur.

Olumsuz mesajlara maruz kalan veren 40 kişilik **"Y"** grubunun 21'i ise yanlış cevaba gitmiştir. *'Gülümseyen yüz'* oluşabilecek sorunları ört pas etmekte ve mantıklı tercih yapma düzeyin düşürmektedir. Verilen mesaj sayesinde cevapların % 37,5 oranında değiştiği gözlemlenmiştir. Bu derece değişiklik olması bilinçaltı mesajların etki oranın yüksek olduğunu göstermektedir.

DOI: 10.7816 /idil-07-43-15

Alt Amaç 3. Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, tipografinin etkisi nedir?

Önerme: Ev yapmak için en iyi sulak alanlar kurutulmalı ve o bölgede ev yapılmalıdır.

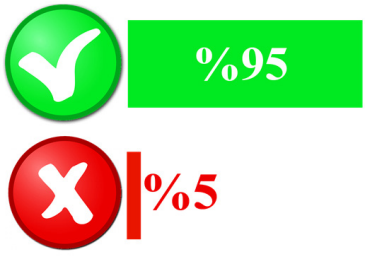

Resim 5. Olumlu Mesaj Grubu (X)

Resim 6. Olumsuz Mesaj Grubu (Y)

	Frekans	*Yüzde*
Evet	2	5,0
Hayır	38	95,0
Toplam	40	100,0

Olumlu mesajlara cevap veren 40 kişilik **"X"** grubundan 38'i *"Ev yapmak için en iyi sulak alanlar kurutulmalı ve o bölgede ev yapılmalıdır."* önermesine doğru yanıt vermişlerdir. Bulutların arasında, *'Hayır'* ifadesinin yer aldığı mesajı içeren tipografi sayesinde katılımcılar olumsuz cevap verme ihtiyacı hissetmişlerdir.

	Frekans	*Yüzde*
Evet	11	27,5
Hayır	29	72,5
Toplam	40	100,0

Olumsuz mesajlara maruz kalan veren 40 kişilik **"Y"** grubunun 11'i ise yanlış cevaba gitmiştir. Bulutların arasında, *'evet'* ifadesinin yer aldığı mesajı içeren tipografi ile katılımcılar daha evvel eğitim aldıkları konu hakkında hatalı cevaba yönelmişlerdir. Verilen subliminal mesaj sayesinde cevaplar, % 22,5 oranında değişmiştir.

DOI: 10.7816 /idil-07-43-15

Alt Amaç 4. Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, rengin etkisi nedir?

Önerme: Çevre kendi kendini temizlediği için insanların atıkları problem olmaz.

Resim 7. Olumlu Mesaj Grubu (X)

Resim 8. Olumsuz Mesaj Grubu (Y)

	Frekans	*Yüzde*
Evet	0	0
Hayır	40	100,0
Toplam	40	100,0

	Frekans	*Yüzde*
Evet	15	37,5
Hayır	25	62,5
Toplam	40	100,0

Olumlu mesajlara cevap veren 40 kişilik **"X"** grubunun tamamı *"Çevre kendi kendini temizlediği için insanların atıkları problem olmaz."* önermesine doğru yanıt vermiştir. Çevrenin kirlendiğinin anlaşılması için *"soluk ve kasvetli"* renklerin yer aldığı görsel sayesinde katılımcılar bunun bir problem olduğunu düşünmüştür.

Olumsuz mesajlara maruz kalan veren 40 kişilik **"Y"** grubunun 15'i ise yanlış cevaba gitmiştir. Çevrenin kirlenmesinin bir problem oluşturmayacağının düşünülmesi için *"rengârenk"* hazırlanmış görsel sayesinde cevaplarda % 37,5 oranında değişme olmuştur.

DOI: 10.7816 /idil-07-43-15

Alt Amaç 5. Subliminal mesajlara verilen cevaplarda sınıflar (7. ve 8.) arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 1. Subliminal mesajlara verilen cevapların sınıflara göre t-testi analizi sonuçları

Tablo 1 incelendiğinde; subliminal mesajlara verilen cevapların sınıflara göre anlamlı bir farklılık olup olmadığının ölçülmesi için gerçekleştirilen, t testinden elde edilen anlamlılık derecelerinin 0.05'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre anlamlı bir farklılık yoktur.

	Sınıf	N	X	SS	Sd	t	Anlamlılık
Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, illüstrasyonun etkisi nedir?	7	40	1,9	0,30382	78	,670	,505
	8	40	1,85	0,36162			
Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, simgenin etkisi nedir?	7	40	1,65	0,48305	78	,234	,816
	8	40	1,675	0,47434			
Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, tipografinin etkisi nedir?	7	40	1,875	0,33493	78	,902	,370
	8	40	1,8	0,40510			
Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, rengin etkisi nedir?	7	40	1,825	0,38481	78	,283	,778
	8	40	1,8	0,40510			

Alt Amaç 6. Subliminal mesajların verilişi açısından (olumlu - olumsuz) verilen cevaplarda anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 2. Subliminal mesajların verilişi açısından (olumlu - olumsuz) verilen cevapların t-testi analizi sonuçları

Tablo 2 incelendiğinde; subliminal mesajların verilişi açısından (olumlu - olumsuz), illüstrasyon, simge, tipografi, renk için verilen cevaplar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının ölçülmesi için gerçekleştirilen, t testinden elde edilen anlamlılık derecelerinin 0.05'ten küçük olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, anlamlı bir farklılık olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

	Mesajın Veriliş Şekli	N	X	SS	Sd	t	Anlamlılık
Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, illüstrasyonun etkisi nedir?	Olumsuz	40	1,75	,43853	78	-3,606	,001
	Olumlu	40	2	,00000			
Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, simgenin etkisi nedir?	Olumsuz	40	1,425	,50574	78	-3,815	,000
	Olumlu	40	1,85	,36162			

Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, tipografinin etkisi nedir?	Olumsuz	40	1,725	,45220	78	-2,828	,006
	Olumlu	40	1,95	,22072			
Çevreye yönelik subliminal mesajı vermede, rengin etkisi nedir?	Olumsuz	40	1,62	,49029	78	-4,837	,000
	Olumlu	40	2	,00000			

SONUÇ

Bu araştırmada, ortaöğretim öğrencilerinin çevreye yönelik derslerinde, kullanılmasının faydalı olacağı düşünülen subliminal mesajların veriliş şekilleri incelenmiştir.

Ortaöğretim öğrencilerine verilen önermeler, bilinçaltı mesajlar yardımıyla desteklenmiş ve katılımcıların, subliminal mesajların yönlendirdiği cevaba gitmeleri beklenmiştir. Katılımcılar ise, daha önce, çevre hakkında faydalı davranış oluşturmaya yönelik eğitim almış olsalar dahi, subliminal mesajlara tepkisiz kalamayıp hedef cevabı tercih etmişlerdir. Olumlu subliminal mesajlar doğru oranını artırmış, olumsuz subliminal mesajlar ise kavranmış konuda dahi katılımcıyı hatalı cevap vermeye yöneltmiştir.

Araştırma sonunda görülmektedir ki, subliminal mesajlar, daha evvel çevre eğitimi alan katılımcıların cevaplarına müdahalede bulunmuş, illüstrasyon ile %25, simge ile %37,5, tipografi ile 22,5 ve renk ile verilen mesajlar sayesinde %37,5 oranında değişmeler olduğu gözlemlenmiştir.

Bilinçaltı mesajların alınması ile insan doğasında yer alan birtakım yapılar devreye girmektedir. Bir ürünü satın alma sürecinde, bir görüş hakkındaki propagandada veya bir konunun öğretilmesinde verilmek istenen mesajı kolayca kabul etmesine yardımcı olur. Asıl hedef, bilinçaltı mesajlar yardımıyla, verilmek istenen mesajdaki durumunun kabullenilmesidir. Örneğin bu teknikte, iki olgu arasındaki olumlu ve olumsuz yönler verilerek tercih yapmanız istenmez. Hedef olgunun doğruluğu hissettirilerek direkt olarak ona yönelmenizi ister.

Bu çalışmada, illüstrasyon tekniği sayesinde hedeflenen cevaba yönelmede %25 oranında artış görülmüştür.

Simge ile verilen subliminal mesajlar sayesinde ise %37,5 oranında artış tespit edilmiştir. Simgenin subliminal mesajları iletme konusundaki hatırı sayılır gücü, daha önce yapılan araştırmalarda da açıkça ortaya konmuştur. Simgenin etkisinde dair yapılan bir çaşılmadan şu şekile bahsedilir; "Vicary'nin testinin gerçekliği tartışılırken deneyin yıldönümünde 1.400 adet marka-pazarlama uzmanının katılımı ile gerçekleştirilen Uluslararası Marka Pazarlama Konferansı esnasında, 'Delta' ve 'Theta' diye iki hayali markadan, 'Delta' simgesini seçmeleri yönünde verilen subliminal mesajlar sayesinde Delta' yı seçenlerin oranı %81olmuştur" (Darıcı, 2013a: 329-330, Darıcı, 2013b: 248).

Bir diğer teknik olan tipografi ise %22,5 oranında artış sağlamıştır. Tipografi tekniği de çok eski tarihlerde denenmiş ve olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Tüketimi artırmaya yönelik subliminal mesajların ilk örneği 1975 yılında James Vicary'in, PICNIC isimli film gösterimi sırasındadır ve deneyin uygulanış şekli şudur; "saniyenin üç binde biri hızıyla, beş saniyede bir olmak üzere perdeye ''Coca-Cola İç!'', ''Patlamış Mısır Ye!'' gibi komutlar yansıtmıştır. Ve bu mesajların sonucunda, Coca-Cola satışlarının %18,1, patlamış mısır satışlarının ise %57,8 oranında arttığı açıklanmıştır" (Darıcı, 2013a: 327-328, Darıcı, 2013b: 247).

Son olarak, renk ile verilen mesajlar sayesinde ise %37,5 oranında değişmeler olduğu gözlemlenmiştir. Simge ve renk ile verilen mesajlar, katılımcılar üzerinde eşit oranda ve diğerlerine göre daha yüksek düzeyde etkili olmuştur.

Ayrıca yapılan t testi sonuçları incelendiğinde; subliminal mesajlara verilen cevaplarda sınıflar (7 ve 8.) arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ancak subliminal mesajların verilişi açısından (olumlu - olumsuz), illüstrasyon, simge, tipografi, renk için verilen cevaplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Verilen cevaplardaki değişim oranlarına bakıldığında, daha yüksek olması beklenebilir. Ancak daha önce çevre eğitimi ile ilgili bilgiler almış bireylerin cevaplarında bu derece değişiklik yapmış olması, bilinçaltı mesajların etkisinin ne denli yüksek olduğunu

DOI: 10.7816 /idil-07-43-15

açıkça ortaya koymaktadır. Dolayısıyla öğrenciler, henüz bu konuda eğitim almadan ders ortamında, doğrudan olumlu subliminaller ile hazırlanmış eğitim kitapları ile buluşturulduklarında, istenen oran daha da yükselecek ve imgeleme yolu ile belleklerinde tuttukları faydalı bilgileri davranışa dönüştürebileceklerdir.

ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda;

- Çevre ile ilgili konular hakkında hazırlanan görsellerde subliminal mesajlardan faydalanılmasının, çevre eğitimini yeni almaya başlayan bireylerde kalıcı davranış değişikliği oluşturmaya katkısının olacağını söylemek mümkündür. Dolayısıyla Çevre eğitimi veren kitaplarda olumlu subliminal mesaj içeren görsellerden yararlanılmalıdır.

- Renk ve simge ile hazırlanmış subliminal mesajlar ile yalnızca çevre eğitiminde değil diğer tüm ders kitaplarının görsel içeriklerinde de faydalanılmalıdır.

- Ders kitaplarında kullanılması planlanan subliminal mesajların olumlu uygulanması aşamasında, alanında uzman görsel tasarımcılardan faydalanılmalıdır.

- Subliminal mesajlar hakkında eğitimcilere, hizmet içi eğitimler verilerek bilgilendirilmeli ve olumsuz kullanımı engellenmelidir.

- Bilinçaltı mesajların tüketicileri satın almaya teşvik eden veya toplumların yapılarını bozmaya çalışan maksatların dışında, eğitimde olumlu yönde davranış değişikliği sağlamak için kullanılması önerilmektedir.

- Diğer duyuşsal davranışlara yönelik (kitap dostu olma, hayvan sever olma, yaşlılara saygılı olma gibi) eğitimlerde de bireylerin davranışlarını olumlu etkileyecek subliminal mesajlar kullanılmalıdır.

KAYNAKLAR

Darıcı, S. Subliminal İşgal – Bilinçaltımızı Ele Geçiren Mesajlar. İstanbul: Destek Yayınları, 2013a.

Darıcı, S. Bilinçaltı Reklamcılık ve İletişim Teknikleri. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları, 2013b.

Egermann, H., Kopiez, R., Reuter, C. "Is There an Effect of Subliminal Messages in Music on Choice Behavior?" Journal of Articles in Support of the Null Hypothesis, 4.2 (2006): 29-46

Carl Gustav, Jung. "İnsan Ruhuna Yöneliş". Çev. Engin Büyüknal İstanbul: Say Yayınları, 2013.

Kaptan, S. Bilimsel Araştırma Teknikleri. (10. Basım). Ankara: Rehber Yayınevi, 1995

Karasar, N. Bilimsel Araştırma Yöntemi. (23. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2012.

Légal, J-B., Chappé, J., Coiffard, V., Villard-Forest, A. "Don't you know that you want to trust me? Subliminal goal priming and persuasion" Journal of Experimental Social Psychology 48 (2006): 358-360

Şimşekli, Y. "Çevre Bilincinin Geliştirilmesine Yönelik Çevre Eğitimi Etkinliklerine İlköğretim Okullarının Duyarlılığı" Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi XVII (1) (2004): 83-92

Uzun, N. "Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Bilgi ve Turumları Üzerine Bir Çalışma – A Study on the Secondary School Students' Knowledge and Attitudes Towards The Environment" Ankara: Hacettepe Üniversitesi Doktora Tezi, 2007.

Uzun, N., Sağlam, N. "Orta Öğretim Öğrencileri İçin Çevresel Tutum Ölçeği Geliştirme ve Geçerliliği" Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 30 (2006): 240-250.

Ünal, S., Dımışkı, E. "Unesco-Unep Himayesinde Çevre Eğitiminin Gelişimi ve Türkiye'de Ortaöğretim Çevre Eğitimi" Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 16-17 (1999): 142-154

Ünal, S. ve Dımışkı, E. "UNESCO uluslararası çevre Eğitim Programına Göre Ortaöğretim Çevre Eğitimi İçin Öğretmenlerin Yetiştirilmesi", Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi 10 (1998): 299-308

Vlăduţescu, Ş. "Subliminal Perception and Subliminal Communication" Studıı Şı Cercetărı Rev. Psih., , Bucureşti, iulie – septembrie, 57.3 (2011): 201–213.

DOI: 10.7816 /idil-07-43-15

Yalçın, M., Özoğlu Aydoğdu E., Dönmez A. "Öğretim Elemanlarının Araştırma Görevlisi Kavramına İlişkin Metaforik Algıları" Eğitim ve Bilim Dergisi 41.185 (2016): 19-32.

Yılmaz, A., Morgil, İ., Aktuğ, P., Göbekli, İ. "Ortaöğretim ve Üniversite Öğrencilerinin Çevre, Çevre Kavramları ve Sorunları Konusundaki Bilgileri ve Öneriler" Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 22 (2002): 156-162.

Erişim Kaynak:

Büyüköztürk, Ş. "Örnekleme Yöntemleri" – Balıkesir Üniversitesi (14.5.2012) 12.01.2018. http://w3.balikesir.edu.tr/~msackes/wp/wp-content/uploads/2012/03/BAY-Final-Konulari.pdf